

RENAIXIMENT

El Bimestral Valencianiste

PREU: Sempre gratuït

DÉNIA

Maig - Juny 2025 – Número 57

ACLARIMENT: Esta publicació està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que és una obra colectiva, l'encarregat de la redacció final de cada article té llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuació de la seua preferència. Este tema és motiu de debat, pero no de divisió, entre nosatres.

Gmail rocchabas2018@gmail.com **Twitter** [@CulturalRoc](https://twitter.com/CulturalRoc) **Facebook** [@rocchabas](https://www.facebook.com/rocchabas)

SUMARI

PORTADA: Moriscs embarcant en el port de Dénia, 1612. Detalls. Per Vicent Mestre. Colecció Bancaixa.

EDITORIAL: Dénia en el segle XI. Per Roc Chabàs Associació.

Picardones i Polles Pintades. Per Xaviero Ballester.

Breu Biografia: Martín i Soler. Per Josep Peiró i Bertomeu.

Rogle Editorial. El nom de Valencia i l'informe de la discordia. Per Rogle Constanti Llombart.

Tesor dels musulmans de Dénia amagat. Per Roc Chabàs Associació.

Els Nostres Personages Valencians. Joan Gilabert Jofré. Per Juli Moreno i Moreno.

Conflicte per l'independència en el Regne de València. Per Roc Chabàs Associació.

La Pedrera de la Vila de Dénia. Per Pedro Fuentes Caballero.

Les Nostres Rondalles Valencianes. L'estudiant de Filosofia. Per J. M^a. Guinot i Galàn.

Patrimoni Valencià. Pati de l'embaixador Vich. Per Rogle Constanti Llombart.

Racó Pilota Valenciana. Pilota entre Pasqües. Per Aureli López.

11 de maig i la conquesta de Dénia. Per Roc Chabàs Associació

COLABORA EN L'ASSOCIACIÓ CULTURAL ROC CHABÀS

Donar difusió ad esta publicació és la millor forma de col·laborar en nosatres. També pots fer-te **soci** (40€ a l'any), i t'enviarem per correu en PDF tots els números que es publiquen durant l'any. Si tens voluntat de fer alguna aportació econòmica, també te quedariem molt agraïts.

NOTA DE LA REDACCIÓ.

Els articles que van firmats són de l'exclusiva responsabilitat de l'autor. L'equip que confecciona esta revista convida als afiliats i simpatizants de l'Associació; per a que fent us de la democràcia interna que hem promés respectar, expressen lliurement les seues opinions sense més límits que els imposts pels estatuts de l'Associació.

SALUTACIONS

Dénia en el segle XI

Poc després d'haver passat l'any 1000, en Dénia, es trobava com a senyor un antic servidor palatí i alt funcionari de la família d'Ibn Abī 'Āmir Al-Manṣūr, conegut com Almanzor. Almanzor, qui va ser capturat quan era chiquet i educat com a esclau en la cort califal cordovesa, ara exercia el paper de governador i almirant de la flota omeya en esta important ciutat portuària. Abū l-Ḥaiṣ Muḥāhid al-'Āmirī servia fidelment al poder cordovès en esta posició estratègica.

Posteriorment de participar en Còrdova en l'intent de colp d'estat per a recolzar a el-Mahdī en 1010, junt en uns altres alts funcionaris esclaus, i a continuació del seu fracàs que va desencadenar una guerra civil, Muḥāhid es va traslladar a Tortosa, més tard a València i finalment va retornar a Dénia en 1012. Fon en Dénia a on es va proclamar sobirà d'un regne autònom, adoptant el títol de al-Muwaffaq bi-llāh, que significa 'el beneït per Deu'. Gràcies a la flota califal que estava ancorada allí, va aconseguir consolidar-se com el governant de la mar d'occident, estenent el seu poder sobre el Mediterràneu a través de la pirateria i el comerç en el món musulmà oriental.

Des de l'any 1010, quan Muḥāhid al-'Āmirī, (es declara independent, nomena a 'Abd Allāh al-Mu'aiṭī) com el seu califa en 1013 (segons Ibn al-Aṭīr, va ser proclamat a fins de 1014). Aproximadament cinc mesos més tard, anexa les illes Balears al seu estat marítim. En l'estiu de 1015, intenta invadir Sardenya, lo que hauria significat la creació d'un estat marítim verdaderament independent, allunyat de l'influència de qualsevol altre govern musulmà andalusí. No obstant, l'invasió fracassa i retorna a la seua base en Dénia. Este fracàs és seguit per un període d'esplendor que no té igual en el Mediterràneu occidental.

En est estat independent andalusí, Muḥāhid tenia una cort que atreia a lliterats i experts en ciències religioses, aixina com astrònoms i mages.

També compartia el seu entorn en pilots, artesans experts i comerciants provinents del Mediterràneu cristià o musulmà que aplegaven a Dénia. En est ambient portuari, tots junts varen contribuir a crear una imatge llegendària de Muḥāhid. Sigles despuix de la seua mort, el seu nom, com Mugetto o Musetto, seguia infonent temor a lo llarc de la costa occidental italiana.

El poeta Ibn Darrāy (958-1030) va dedicar una cançó de lloança a Muḥāhid, considerant-lo l'amo del Mediterràneu. En este poema, el descriu com el comandant d'una poderosa flota.

Les naus se pareixen a esferes celests, a on els arquers són estrelles lluentes. Navegues en elles a través dels abismes de la mar, mentres les ones es fatiguen baix el seu pes marejant. En 1045, en acabant de la mort de son pare, puja al poder son fill 'A elī Ibn Muḥāhid, qui adopta el títol de Iqbāl al-Dawla, que significa 'Prosperitat de l'estat'. Seguint la política de son pare, promou la prosperitat comercial i evita conflictes bèlics en els demés reis de les taifes d'al-Àndalus. No obstant, en 1076, son cunyat Aḥmad I Ibn Hūd al-Muqtadir de Saragossa li obliga militarment a cedir-li Dénia a canvi d'un chicote senyoriu en Saragossa. Baix el govern d'est últim, la prosperitat comercial continua fins a 1092, quan Dénia és conquistada pels almoràvits.

Els almoràvits varen establir un nou estat que era molt estricte pero carent de riquesa cultural. A pesar de que Dénia va continuar sent un port important, la seua vida cultural es va desvanir. Solament podem conèixer l'esplendor passat de la ciutat gràcies als relats detallats d'historiadors i escriptors.

Roc Chabàs Associació

PICARDONES I POLLES PINTADES

Jean NARD és l'autor d'unes *Aves acuáticas. Especies – Migraciones – Caza*, que foren traduïdes a l'espanyol i publicades en Barcelona allà per l'any 1963. En bon criteri, l'editorial catalana Pulide decidí afegir-ne un apèndix final, fet pel català Juan-Francisco Llatjós, contenint un llistat dels noms espanyols dels pardals citats junt en «sus equivalentes catalanes y valencianos» (p. 159). Esta seria una meritòria obreta ornitològica més per a especialistes i aficionats sense cap altra peculiaritat excepte aquella del detallat lexicogràfic del catàlec, que ne conté 90 de noms d'aus aquàtiques en les dites tres llengües acompanyats del seu nom científic. Sols en 6 casos els noms són els mateixos en les dos llengües germanes: *cigonya*, *cigonya negra*, *focha* – *fotja*, *grua*, *oca* i *rascló*. En 5 ocasions el valencià no disposa de nom específic en no [re]conèixer-se l'animal, encara que sí ne té el català. En totes les demés 89 ocasions els ornitònims o noms dels pardals són diferents. Junt a divergències menors com valencià *bequeruda* ≈ català *becadell*, *corriolet* ≈ *corriol petit*, *escabussonet* ≈ *cabusset*, *martinet chiquet* ≈ *martinet menut*, *tètol de cua negra* ≈ *tètol cuanegre*, *sisne* 'cisne' ≈ *cigne* [que és un cultisme]... majoritàriament ací trobem grans divergències, com ara *boix* ≠ *ànec cap-roig*, *cabrelló* ≠ *cabussó gris*, *fusell* ≠ *daurada*, *garsa parda* ≠ *bernat pescaire*, *morell capellut* ≠ *ànec de plumall*, *ocascle* ≠ *ànec fosc*, *oroval* ≠ *martinet ros*, *picaport* ≠ *capó reial*, *picardó* ≠ *rasclot*, *picardona* ≠ *polla pintada*, *picaplages* ≠ *remena-rocs*, *picarot* ≠ *gamba verda*, *piuló* ≠ *ànec xiulador*, *primavera* ≠ *bec d'alena*, *redondell* ≠ *batallaire*, *roncadell* ≠ *xarrasclet*, *roseta* ≠ *xarxet marbrenc*, *serranet* ≠ *polit*, *siglot* o *sislot* ≠ *becut*, *siseta gran* ≠ *territ*, *tifort* ≠ *gamba roja*... Naturalment, la forma catalana *ànec* —servil i fraudulentament arreflegada com a veu de referència principal en el diccionari normativíssim de l'Acadèmia Pujoliana de la Llengua Repoblada— és desconeguda en valencià, que històricament a soletes coneix la forma antiga i tradicional *ànet*, evolució regular del llatí *anāte*–.

Ademés el valencià conta en uns atres noms privatius com *becardó* o *fumadell* – *fumarell*. Moltes d'estes veus apareixen recollides en la lexicografia històrica valenciana. Per eixemple, el *Vocabulario* de Cabrera (1868) arreplega «Bequeruda.=Becada ó chocha perdiz» i «Becardó.=Agachádiza [sic]», que és provablement la mateixa au que apareix com a *becardot* en el trilingüe del retor Alcover (i el comissari Moll).

NOMBRES				Pág.
Castellano	Catalán	Valenciano	Científico	
Agachadiza común	Becadell, cegard	Bequeruda	<i>Capella gallinago</i>	49
Agachadiza chica	Becadell sord	Bequet	<i>Lymnocryptes minimus</i>	51
Agachadiza real	Becadell gros	Bequeruda gran	<i>Capella media</i>	50
Aguja colinegra	Tètol cuanegre	Tètol de cua negra	<i>Limosa limosa</i>	73
Aguja colipinta	Tètol cuabarrat	Tètol	<i>Limosa lapponica</i>	73
Anade friso	Anec griset	Ascle	<i>Anas strepera</i>	94
Anade rabundo	Anec cuallarg	Cua de junc	<i>Anas acuta</i>	95
Anade real, azulón	Anec coll-verd	Coll-verd	<i>Anas platyrhynchos</i>	92
Anade silbón	Anec xiulador, piula	Piuló	<i>Anas penelope</i>	96
Andarríos chico	Xivitona	Siseta blanca	<i>Tringa hypoleuca</i>	76
Andarríos grande	Xivita	Xerlovita	<i>Tringa ochropus</i>	76
Ánsar campestre	Oca salvatge	Oca	<i>Anser arvensis</i>	123
Ánsar careto chico	Oca riallera petita	Oca	<i>Anser erythropus</i>	124
Ánsar careto grande	Oca riallera grossa	Oca	<i>Anser albifrons</i>	124
Ánsar común	Oca	Oca	<i>Anser anser</i>	122
Ánsar piquicorto	Oca de bec curt	Oca	<i>Anser brachyrhynchus</i>	123
Archibebe claro	Gamba verda	Picarot	<i>Tringa nebularia</i>	75
Archibebe común	Gamba roja	Tifort	<i>Tringa totanus</i>	75
Archibebe oscuro	Gamba roja pintada	Xuit	<i>Tringa erythropus</i>	75
Avefría	Fredeluga, pebret	Xodia	<i>Vanellus vanellus</i>	69
Avetorillo común	Martinet menut	Martinet xiquet	<i>Isobrychus minutus</i>	84
Avetoro común	Bitó	Bitor, vitol	<i>Botaurus stellaris</i>	84
Avoceta	Bec d'alena	Primavera	<i>Recurvirostra avosetta</i>	89
Barnacla cariblanca	Oca galta blanca	Oca negra	<i>Branta leucopsis</i>	126
Barnacla carinegra	Oca de collar	Oca negra	<i>Branta bernicla</i>	127
Calamón común	Polla blava	Gall de canyar	<i>Porphyrio porphyrio</i>	62
Cerceta carretona	Xarrasclet	Roncadell	<i>Anas querquedula</i>	104
Cerceta común	Xarxet	Sarcet	<i>Anas crecca</i>	104
Cerceta pardilla	Xarxet mabrenc	Roseta	<i>Anas angustirostris</i>	105
Cigüeña común	Cigonya	Cigonya	<i>Ciconia ciconia</i>	86
Cigüeña negra	Cigonya negra	Cigonya negra	<i>Ciconia nigra</i>	86
Cigüeñuela	Cames llargues, cadell	Camallonga	<i>Himantopus himantopus</i>	89
Cisne cantor	Cigne cantaire	Sisne	<i>Cygnus cygnus</i>	120
Cisne chico	Cigne petit	Sisne	<i>Cygnus columbianus</i>	121

Com és habitual, també alguns d'estos ornitònims compareixen en peces lliteràries, per eixemple, en les obretes del lèxicament tan opulent Martí i Gadea. Aixina, en l'*Ensisám de totes herbes* (1891) trobem en la mateixa pàgina (10): «un boix, un piulo, un morell» i «una garsa, un fumarell». També en el *Nélo Bacora* de Peris Celda (1918) llegim «pareix un fumarell negre y lluent».

L'últim gran lexicògraf de la llengua valenciana, Voro López Verdejo, donà especial rellevància en el *Diccionari General* (2017) a les veus de la naturalesa, notòriament a la fauna i botànica. No podia, puix, faltar en el *Diccionari General de la Llengua Valenciana* els noms de les aus aquàtiques del gran paradís *hoteler* d'estes, l'Albufera, tan a prop de Pinedo, poble del plorat llingüiste valencià, encara que a voltes, com era d'esperar, compareixen en diferents grafies o corregides (*cabrellot*, *cisne*, *escabuçonet*, *piquerot*...) o en el corresponent sinònim afegit (*becardó* o *bequet*; *picaport* o *torrellat*; *picardó* o *quadrinyola*; *picarot* o *piquerot*; *roseta* – *rosseta* o *menet*; *siglot*, *sislot* o *sistot*...). De fet, pràcticament totes les veus valencians donades per Llatjós estan compreses i detalladament descrites en l'oficialment proscrit pero consultadíssim *Diccionari General*, on a voltes la descripció dels pardalets oportunament s'acompanya de la seua motivació.

Així en *roncadell* llegim: «fa un soroll paregut al d'un ronquit quan vola», perquè precisament una de les característiques més interessants dels ornitònims és la riquesa motivacional de la seua denominació, basada sobretot en aspectes físics o de comportament, per eixemple, l'imitació del so emés, com en el cas

de *totestiu*. Certament, seria absurd pensar que els editors catalans foren *secessionistes blavers* i activistes hostils a la sempiterna unitat de la suprema llengua dels comtats (promocionats a principat per política imposició: *sic scribitur Historia!*).

L'intenció del seu testimoni —inocent i objectiu— no era política sino científica, ornitològica, pero indirectament constituïx un testimoni, un atre més entre milers, contra l'imposta ficció unitarista dels anexionistes i repoblallengües, perquè ¿qué farem llavors en els nostres tradicionals ornitònims, alguns ja documentats des del *Catalogo d'els Pardals de l'Albufera* d'Orellana (1795)?

Com a llingüísticament *subnormals* que diuen aquells que som ¿renunciarem a la riquesa lèxica, històrica, tradicional i motivacional dels nostres simpàtics noms de pardalets i abraçarem agenollats els *ànecs*, *corriols petits*, *gambes verdes* i *gambes rojes* que mos imponguen els fabristes pompeyans des de

l'Acadèmia de la Llengua Suplantà? Esta supremacista sucursal blindada i ben pagada dona com a valencià l'ornitònim *becadell*, veu, segons el *corpus* informatizat de la pròpia franquícia pujoliana, anteriorment només citat una vegà: en el diccionari d'Escrig ¿;Escrig!?

No, en realitat dit *corpus* no arreplega el *Diccionario*, l'únic i original de 1851, sino la versió aumentà —i deformà— de 1887 de Constantí Llombart (& Ramon Andrés), qui omplí de llemosinismes i botifarres la treballosa compilació del lletrat de Llúria ¿Cambiarem els nostres pardalets de sempre per els *ocellots* dels apardalats que decidixen quines són les llengües normals i quines les per *nurməlitə*? Personalment m'estime més les nostres *picardones* de sempre i deixo als agenollats, acomplexats i avinagrats la degustació de les *polles pintades*.

Xaverio Ballester – Universitat de València

Galeria fotogràfica: Vicente Vilana

Breu biografia: Martín i Soler

Enguany es commemora el 219 aniversari de la mort del més gran compositor valencià de tots els temps, Vicent Martín i Soler (València c. 1754 – Sant Petersburg, 1806).

Començà cantant com a chiquet del Cor de la Seu, a on son pare era tenor.

Cap a 1770 arriba a Madrid. Allí tingue els seus primers èxits, coneix a Olivia Masini, en qui es casà, i fon nomenat compositor oficial de la Cort.

Des del principi es decanta per les operes d'estil italià. Viaja al breçol d'eixe genero, a Italia, en 1778. Nàpols, Turi, Venècia, Parma... veren l'estrena de les seues obres (ballets i operes, principalment). Els encàrrecs li plouen i creix la seua fama.

En 1785 s'instala en Viena, a on coneix al llibretista Lorenzo da Ponte, en qui compon: “Il burbero di buon cuore”, “Una cosa rara” i “L'arbore di Diana”; èxits clamorosos que es representaren per tota Europa.

Rivalisà en popularitat en el mateix Mozart, en qui compartí llibretista -da Ponte-, influències musicals mútues, i una bona amistat.

La fama de que goja fa que en 1788 viage, convocat per Caterina II, a Sant Petersburg, a on compondrà noves operes i ballets. Després d'un parentesis en Londres, a on arriba cridat pel seu amic da Ponte, i a on estrena dos obres, torna a Rússia.

Pero, marginat a rant de la pujada al tro d'Alexandre I -que preferia l'òpera francesa-, es retirarà de la Cort, i compondrà ja molt poc, dedicant-se a l'ensenyança. En 1805, un any abans de fallir, compongue la seua última obra, la “Gran Salve” a la Mare de Deu dels Desamparats.

Josep Peiró i Bertomeu. Rogle Constantí Llombart

EDITORIAL

El nom de Valencia i l'informe de la discordia

Els polítics tenen dos estratègies (entre unes altres) per a tractar els temes que els incomoden: la **dilació** i la **desviació**. La primera consisteix en buscar la forma d'allargar els processos per a que la presa de decisió siga lo més llunyana possible, de manera que el problema quede obsolet o tapat per problemes nous, o que el tema s'haja gelat i l'opinió pública ja no estiga tan sensibilizada; la segona consisteix en remetre el problema a una altra instància, crear una comissió, encarregar un informe ad algun expert o grup d'ells..., qualsevol acció que li permeta llavar-se les mans. (Lo que a l'hora servix com a forma de dilació). L'exemple paradigmàtic d'esta actuació fon la creació de l'**AVLI** per part d'**Eduardo Zaplana**; a partir d'eixe moment, la polèmica de la llengua quedava desviada cap ad eixa pseudoacadèmia i ell podia desentendre's.

Dona l'impressió que l'alcaldesa de Valencia, **Mª José Catalá**, està utilitzant les dos estratègies en estos moments. El nom de la capital valenciana, com tots els altres toponims en Espanya, estava en castellà. Fon **Rita Barberà** la que aprovà en 2017 que oficialment se poguera escriure en castellà: **Valencia**, o en català: **València**. (Ad esta segona forma li diuen valenciana, pero això es només per a continuar enganyant als bojos valencianets). El govern del **Rialto** (Compromís+PSOE) en l'any 2019 suprimí el toponim en castellà per a deixar com a oficial únicament el català.

Este mes de març (prensa del 21-03-25) Catalá ha demanat **un informe** sobre el tema. Han passat casi dos anys des de que assumí el carrec. **Dos anys perduts**, i ara passaran mesos i mesos mentres se redacta l'informe, se du al ple, se debat —debat que abans era mes comodo pero que s'ha tornat mes incert degut als ultims canvis haguts en l'equilibri de forces en l'Ajuntament (dos regidors de **VOX** —soci de govern— han segut expulsats de la formacio)—. A continuacio ve el periodo d'exposicio per a les alegacions i una nova aprovacio pel ple. Encara falten un informe de l'AVLL i un atre del **Ministeri**. Pensem que es llicit sospitar que els temps estan medits per a que no done temps a complir els tramits abans de que finalise la legislatura. El toponim quedarà en catala pero l'intencio “valencianista” de l'alcaldesa no se podra qüestionar.

Lo de demanar un informe es clarament un assunt de desviacio; ya se n'han fet molts, tots els que puga necessitar. Li recomanem el que feu el doctor i academic **Lleopolt Peñarroja** (octubre de 2016), que no deixa dubte de cóm s'ha d'escriure el nom del cap i casal. Ademes, ¿acas a on governen els catalanistes van en tants miraments?

L'expert designat per a fer el treball es **Abelard Saragossà**. Professor d'universitat jubilat i membre de l'AVLL, forma part de lo que denominen **tercera via**. La conformen alguns filolecs sorgits dins del catalanisme que, sense qüestionar la sacrosanta unitat de la llengua i la subordinacio del valencià al catala, reivindiquen com a valides formes valencianes que hui per hui son despreciades com vulgarismes a evitar. Per a que nos entengam: els pareix be que l'amo catala nos tinga agarrats en una correja, pero que no tire tant que aplegue a ofegar.

La postura de Saragossà des de fa uns anys respecte al nom en disputa es que s'ha d'escriure en accent agut: **València**, que es com se pronuncia i com s'ha pronunciat i escrit sempre per part dels valencians.

Automaticament **el catalanisme s'ha posat dels nervis**. Anticipant-se a un dictamen que, si Saragossà es coherent en lo que ha estat defenent, sera favorable a la denominacio valenciana autentica, han mampres a criticar-lo els seus propis colegues catalanistes.

En particular, **un grup d'antics alumnes** ha escrit una carta a Saragossà (w.racocatala.cat, 25-03-25) en la que li recorden com "ens contagiaves la teua estima pel valencià, per la ciència i per l'esperit crític", manifesten estar decepcionats per "la teua col·laboració amb qui només te com objectiu exterminar el valencià i la cultura dels valencians" i li demanen que no faci l'informe per a evitar-los la decepcio, recordant que "escoltàvem amb il·lusió la teua defensa a ultrança d'aquesta nostra llengua que volen fer desaparèixer".

La primera observacio es la naturalitat en la que parlen de defendre el valencià mentre escriuen de la manera en que ho fan. En realitat la carta no s'enten en absolut en eixos termens. Pero si alla a on escriuen *valencià*, posem *catala*, s'enten tot perfectament. Perque per ad ells el valencià nomes es una forma corrupta del catala, despreci que es inevitable si acabes la carrera **de filologia catalana**.

Per una atra banda, hem de lamentar que el senyor Saragossà fracassara en el seu intent de, com diuen, contagiar l'estima per **la ciencia i l'esperit critic**; pero no ha d'estranyar-nos donat que cap dels dos conceptes formen part de la mentalitat catalanista, i aço ya ho hem raonat moltes vegades en anteriors escrits editorials.

Al fil d'aço queda l'afirmacio que fan ells mateixos: "No pretenem amb aquesta carta aportar cap argument lingüístic". ¿I quins son els arguments que utilisen? Que va a col·laborar en determinats partits polítics. Perque ad això se redueix la seua ciencia: a les **motivacions polítiques**. I aixina fan en tot, sempre.

Rogle Constanti Llombart

Tesor dels musulmans de Dénia amagat

També els antics ensomiaven en tesors i varen creure en Dénia que els moros en marchar-se d'ací, quan va ser presa la ciutat pel capità Carroç s'havien deixat molts diners amagats. En l'archiu de la Baylia de València, secció de *Lletres i privilegis*, número 9 pàgina 1037 r. es troben estes paraules: "Concesió de cavar tesor, feta a Bernat Sart, llochtinent de batle en la vila de Denia". Nota suministrada per D. Antonio Chabret, de Sagunt.

Roc Chabàs Associació

Els nostres personages valencians

JOAN GILABERT JOFRÉ

(Valencia c., 1350 – El Puig de Santa Maria, 1417)

Fra Gilabert Jofré protegint a un foll, Joaquim Sorolla, 1887

Joan Gilabert Jofré naixque en Valencia ciutat el 24 de juny de 1350. Els seus pares, Francesc, home de lleis, i Violant, s'havien establert en el Cap i Casal procedents de Lleida. Està documentat que es posaren a viure en el carrer dels Jofrens (Chofrens), lloc a on naixeria Joan Gilabert, el qual fou batejat en l'iglesia de Sant Martí. Tingue dos germans, Francesc i Jaume, i una germana, Isabel.

Estudià en l'Universitat de Lleida, a on obtindrà el títol de Bachiller en Decrets, entenem en lleis, i està constatat que era expert en els dos Drets, civil i eclesiàstic. Als 20 anys demanà ingressar en l'Orde de la Merce; segurament es decidí per esta orde donat que la família freqüentava l'iglesia de la Merce situada prop del Mercat, a l'altra banda de la Porta de la Boatella. Rebe l'habit i ingressà en el Real Monasteri de Santa Maria d'El Puig, casa central de l'orde mercedaria en Valencia, l'any 1370, rebent quatre anys més tard la consagració sacerdotal, després d'haver estudiat Teologia. D'ell sabem que era un gran predicador i que ocupà carrecs d'elevada responsabilitat dins de la seua orde; també que contà en el pla del rei Martí I, que el recomanà per a que seguira al front de l'encomanda d'El Puig o de la Vicaria de l'Iglesia de Santa Maria d'eixe lloc, i algun altre carrec.

Dins de l'Orde eixerci els carrecs d'elector, procurador i comanador; ho fon de Lleida, Avinyo, Perpinya i Valencia..., i prior en Barcelona. Totes estes funcions les eixerci avalat pels seus coneiximents juridics i les bones dots de govern, mostrant prudencia i fermea. Tingue desavenencies en la cort papal de Benet XIII. Tambe fon redentor de captius. Els mercedaris gojaven d'un privilegi a l'efecte que hague de reclamar Fra Gilabert, donat que l'Orde de la Trinitat començava a ocupar-se tambe d'esta missio, entrant en competencia i restant-li contribucions i almoines a l'Orde Mercedaria. La tradicio de la propia Orde situa a Fra Gilabert en dos redencions, una en Bugia (Algeria) i una atra en Granada entre els anys 1392 i 1397.

Sent Comanador del Convent de la Merce en Valencia ciutat, carrec per al que havia segut nomenat en 1408, es donen dos dels aconteyiments mes importants vinculats a la figura de Joan Gilabert Jofré: la fundacio de l'Hospital dels innocents i furiosos (1409), i l'introduccio de l'advocacio mariana de "Sancta Maria dels Innocents" (la Mare de Deu dels Desamparats). Tambe se li adjudica ad ell la fundacio d'un hospici per a chiquets abandonats en el Cap i Casal i un hospital per a pelegrins en El Puig (1416).

Sobre la fundacio de l'Hospital de fells, la tradicio valenciana i mercedaria narra que, el 24 de febrer de 1409, Fra Joan Gilabert es dirigia des del seu convent a la Seu per a predicar el sermo del primer Dumenge de Quaresma, quan es va vore sorpres per un atropoll de gent que fugia a l'hora que cridaven ¡al foll, al foll!. El flare quedà impactat per l'escena i l'estat del pobre desvalgut que presentava ferides d'haver segut apedregat i maltractat. Ell l'acollí i en el seu convent l'auxiliaren. Este fet motivà que aprofitara el sermo que anava a predicar en la Seu, en motiu de l'inici de la Quaresma, per a fer notar eixa tara social i la necessitat d'auxili que tenien els fells i els mes desvalguts de la societat. Un grup d'honrats cavallers (Llorens Çalom, Bernat Andreu, Ferrando Garcia, Francesch Barcelo, Pere Çaplena, Jacme Dominguez, Pere Pedrera, Sancho Calbo, Joan Armenguer, Estheve Valença i Pere Bonia), mercaders i ciutadans, commoguts per les seues paraules, li mostraren el seu recolzament per a fundar una institucio que acollira i atenguera ad estos marginats de la societat.

Aixina naixque el primer hospital de dements de tot lo mon.

Esta obra la posà Joan Gilabert baix la proteccio de Santa Maria, i es creà la Confraria de Santa Maria dels Inocents Martirs, per a la qual sollicitarien d'Alfons el Magnanim llicencia per a tindre una image. Aixina naix l'advocacio mes universal del mon i mes volguda pels valencians, la de la Mare de Deu dels Desamparats, patrona de Valencia ciutat i principal del Regne de Valencia.

Totes les biografies, estudis i aproximacions fetes a la figura d'este il·lustre valencià arrepleguen l'atra important faceta seua, la de predicador, aixina com la seua amistat en Sant Vicent Ferrer; com este, Fra Gilabert predicà la paraula de Deu per molts i variats llocs de la península (Arago, Castella, Portugal). Mori el 18 de maig de 1417, sent soterrat en honors de santitat. Les seues despulles reposen en un sepulcre en l'Iglesia de Santa Maria d'El Puig.

En 1996 l'Iglesia Valentina reobri el proces de beatificacio d'este home bo, que s'havia iniciat ja en el segle XVIII i que es va interrompre per diversos acontenyiments, tals com la Guerra del Frances i especialment la Guerra Civil, donat que la crema de l'iglesia i monasteri d'El Puig destrui en 1936 tota la documentacio vinculada al proces. En 2007 se finalisà el nou expedient i se cursà a Roma per al seu estudi i valoracio.

Juli Moreno i Moreno

Fullet de "Tots els dies 9". Activitat que organisa Convencio Valencianista

CONFLICTE PER L'INDEPENDÈNCIA EN EL REGNE DE VALÈNCIA

El conflicte i el tumult

Carles IV i Ferrando VII renunciaren als seus drets al tro d'Espanya en favor de José Bonapart. Quan esta notícia aplega a València, desencadena protestes entre la població. En eixe moment, Vicente Doménech, un Palleter, es dirigix al mercat. En aplegar a la casa a on es venia el paper sagellat autorisat pel govern francès, pren un plec i ho trenca, declarant: "Un humil palleter li declara la guerra a Napoleó. ¡Viva Ferrando VII i muiguen els traïdors!" Al sendemà, la plebe es rebela, assalta i pren la ciutadella per les armes. El 25 de maig, s'establix la Junta Suprema de Govern del Regne de València, marcant el triomfo de la revolució.

Despuix de sometre als catalans, el mariscal Suchet es prepara per a atacar formalment el Regne de València. Durant l'ocupació francesa en la ciutat, es porten a terme canvis significatius. En el solar del Palau Real, s'inicien les obres del Jardí dels Vivers, mentres que l'Albereda, que casi desapareix, és replantada; i es crea l'actual Glorieta. En motiu de la derrota dels francesos en Vitòria el 5 de juliol de 1813, Suchet abandona València i s'establix un govern provincial liderat pel Marqués de Dos Aigües.

El 16 d'abril, Ferrando VII va aplegar a València, a on va ser rebut en mostres d'alegria, com en tots els llocs que visitava. El 4 de maig, també en València, va firmar en secret el decret que derogava la Constitució de Cadis. En 1824, el nou arquebisbe Simó López García va assumir el càrrec en la Diòcesis i va restablir l'Inquisició baix el nom de Junta de la Fe. En 1832, es va inaugurar el Teatre Principal en la ciutat.

Roc Chabàs Associació

La pedrera de la Vila de Dénia

Aixina es dia en Dénia en el sigle XVI la pedrera d'a on es trea molta part de la pedra tosca en que s'edificava llavors, també es duya molta pedra d'esta de la cova tallada en la veta de Sant Antoni. L'última volta que es va utilitzar la pedrera de la Vila va ser en 1796 en que treballades per Ramon Codoñer de Gandia varen ser colocades en el lloc que hui ocupen les dos grans columnes de l'iglésia de Sant Telm, que estan en la frontera. Estes i la restant pedra tosca es va traure d'un camp contigu a l'iglésia de Sant Antoni, propietat llavors de D. Tomàs Vives.

La prolongació del carrer de la Mar que s'està portant a terme i la construcció de l'almagásen de D. Juan Arguimbau han fet necessari remoure la terra que cobria la pedrera. La mina que es va beneficiar últimament deu estar a la part del convent. L'àrea de dit almagásen està ocupada per un cementeri moro en les sepultures obertes en la dita pedra tosca. Els restants edificis, pous, aljups i conductes per a l'aigua semblen posteriors a les sepultures, que sempre apareixen orientades l'est. En els pous s'han trobat molt detritus de cantereria mora, en les seues arabescs; pero res ha eixit sancer.

En 1587 la pedrera de la Vila confrontava en el camí de la mar (carrer de Sant Telm) camí *dels pontarrons* o *dels Desamparats*, (ara del convent,) puix en la partida Pontarrons i junt a l'ermita de N. S. dels Desamparats es va construir el monasteri de franciscans i Iglésia de Sant Antoni. Pròpiament es dien *Pontarrons* als machos sobre que estava construït el pont sobre el Riachol, que unia la població antiga en l'araval, ara Fortí.

Més avant front al carrer del Marqués de Campo estava la partida de l'Abadia i cementeri vell cristià. Per allí, diu Palau, que es varen trobar el sepulcre d'un bisbe de Dénia.

Pedro Fuentes Caballero

Les Nostres Rondalles Valencianes

L'estudiant de Filosofia

Era un seminariste o estudiant de capellà qui, després de quatre anys estudiar Humanitats, havia passat a estudiar Filosofia, i es **creïa** ser un filòsof, perquè sabia utilitzar els arguments la Lògica que ensenyen a **discorrer** bé, encara que ad ell li fallaren moltes voltes els sil·logismes que construïa. Els pares el tenien per un Seneca: se'l miraven i no se'l veïen, de pagats que estaven en la seua sabiduria.

Van vindre les **vacacions** de Nadal i el nostre estudiant havia de passar-les en casa, al costat de la família, que ja contava en això, però no tant pronte. El fet és que les **vacacions** se van **alvançar** un poc i el seminariste va fer cap a casa uns dies **ans** de lo previst.

Com el dia que va **aplegar** a casa no l'esperaven, a sa mare la va pillar desprevinguda i en els **calaixos** buits, i l'alegre sorpresa que va experimentar al vore al seu fill, se va tallar en seguida pensant en què li donaria per a dinar, no tenint més que dos ous que havia **post** aquell dia una gallina del corral. Però ¿qué són dos ous per a tres persones? La dona estava tota pesarosa i sense saber cap a on tirar.

Enterat l'estudiant del conflicte que havia portat la seua vinguda anticipada, va voler posar remei, usant dels seus **coneiximents** filosòfics, i dirigint-se als seus pares, digué: no vos **apureu**, que jo tinc solució per a tot, per això estudeï filosofia. I continuà: ¿deu que en casa no més hi ha dos ous? A on hi ha dos ous, n'hi ha u: n'hi ha dos i n'hi ha u; ara bé, dos i u són tres. U per a cadascu, u per al pare, un altre per a la mare i un altre per a mi: tot solucionat.

Son pare, que no tenia res de bovo, i encara que no havia estudiat Filosofia tenia una bona dosis de sentit comú, rodava el cap de dreta a esquerra significat que no estava molt conforme en lo que diu el seu fill, i exclamà: Marieta, sent aixina com diu ton fill, menja't tu un ou, jo me'n menjare un altre, i ell que se'n menge el que quede.

J. M^a. Guinot i Galàn

Del llibre de l'autor: *Rondalles de la meua terra*,
Real Academia de Cultura Valenciana, Valencia, 1995

Rogle Constantí Llombart

PATRIMONI VALENCIÀ

PATI DE L'EMBAIXADOR VICH

El **Museu de Belles Arts Sant Pio V** de Valencia Ciutat obria al public, després de la seua restauració, el denominat **Pati de l'Embaixador Vich**.

Considerat u dels recints més importants de la primera arquitectura **d'estil renaixentista** en Valencia i en Espanya, el Pati de l'Embaixador Vich dona

testimoni de la puixança econòmica, cultural i política de la Valencia de l'època. Les corrents artístiques i culturals del moment trobaven ràpid resò en la dinàmica societat valenciana (un altre exemple d'aço són els frescs restaurats en l'absis de la Seu del Cap i Casal).

Jeroni Vich i Valterra (Valencia C. 1459- id. 1535), de noble llinatge, fou un diplomàtic valencià que ostentà un dels càrrecs més influents del moment com a **embaixador en Roma** entre 1507 i 1521. Allí viqué acontenyiments de gran transcendència. Consegüiria, en la seua mediació, que el Papa Juli II fallara a favor de **Ferrando el Catòlic** en la disputa que mantenia en el rei de França a propòsit del Regne de Navarra, que finalment s'anexionà a la Corona d'Espanya. Després de la mort del rei Catòlic, continuaria exercint com a embaixador de **Carles I**.

Retirat de la seua activitat diplomàtica s'instal·larà definitivament en la ciutat de **Valencia en 1521**. Des de 1510 fins a 1520 s'havia fet construir un **magnífic palau** molt influït per l'art italià del "**Cinquecento**". El carrer a on s'alçava passà a denominar-se "Embaixador Vich" precisament perquè, en una zona plena de cases nobiliàries, este palau destacava entre les deme.

El conjunt del palau es pergué, i part de lo conservat es va integrar en 1908 en el Convent del Carme. Estes peces són les que s'han recuperat (i açò ha segut motiu d'una certa polèmica, puix alguns opinen que s'havia d'haver respectat l'integritat d'este espai) i s'han afegit a unes altres disperses, en la qual **cosa s'ha pogut reconstruir** el famós "pati", a on destaquen els elements nobles de marbre blanc de Carrara sobre el llenç blau dels murs.

La bel·leza d'este monument, i el seu estat de conservació després de la rehabilitació que se li ha practicat, fa molt recomanable la seua visita.

Text tret del Rogle Constanti Llombart

RACÓ PILOTA VALENCIANA

Pilota entre Pasqües

En primer lloc desijar-vos un bon descans pasqüer com ha fet la nostra Federació en tots els campionats... reunions familiars i vells rogles d'amics –a sovint formats en el preciós acte de l'Encontre- per a botar a la corda, jugar, volar el cacherulo o milocha i berenar lo ben nostre i típic: un bon entrepà de llorell i pimentó en tonyina i pinyonets, la mona, l'ou dur, l'encisam o lletuga, la llonganisa... en la montanya, els garroferals, les explanades, a vora riu o en les plages, segons comarques.

Hem vixcut cinc finals màgiques en les Lligues 2025, les dos d'Escala i Corda Pro 1 i Pro 2 més les tres de Raspall, Pro 1 masculí i femení i Pro 2 masculí... trinquets plens i eixe valencianíssim ambient de coixinets per l'aire, somriures, palmades i crits de goig junt als abraços entre pilotaris d'ones i hòmens; tenim en joc la 38 edició del frontó valencià parelles patrocinat per la Diputació de València, les competicions de Clubs que segueixen aportant partides-espectàcul a Galocha, Raspall, Escala i Corda, Pilota Grossa i els Circuits jóvens de Caixa Popular, sobretot el món més tendret en la ya 43 edició dels Jocs Deportius Escolars, la Pilota en l'Escola, el Rendiment...

Les nostres Seleccions jóvens estan entrenant, en Tavernes Blanques, a diverses modalitats com a imprescindible preparació al pròxim Europeu de Bèlgica, en Setembre. Naixen nous reptes o desafius com el del dumege 27 en Vilamarchant, ni més ni manco que tres rests boníssims com ara Lluís de la Vega d'Almussafes, Marc de Monserrat i Francés de Petrer front a tres migers com Pere de Pedreguer, Nacho de Beniparrell i Hèctor de La Vall d'Alauar, Galeries prohibides i tres mil eures tenen la culpa... trinquetà com toca.

El mateix 27 en Bellreguart mamprén el Trofeu Mancomunitat de Municipis de la Safor a Raspall en el qual participen tots els i les millors pilotaris: 17 h. Raspall femení en Victòria i Amparo front al trio de Clara, Mar i Natàlia; en acabar jugaran la parella de Montaner i Tonet IV contra el trio de Vicent, Lorja i Jose; el dilluns de Pasqua, 28-4 juguen la 2ª Semifinal en Xeraco els tríos de Salelles II, Brisca i Ibiza contra Vercher, Canari i Momparler; segueixen més partides en el trinquet de Piles i tindrem la gran Final en el majestuós trinquet d'Oлива el divendres 9 de Maig.

El dumege 11 de Maig tenim un atre gran acontenyiment en Benissa... i s'acaben de reunir en Dublín (Irlanda) les dos més grans organitzacions internacionals del joc de pilota a mà. Pense que el nostre deport, en conjunt, té eixe projecte de créixer unit que haurien de copiar alguns governants...

Aureli López

L'ASSOCIACIÓ ROC CHABÀS I LA RACV

L'Associació Cultural Roc Chabàs ha segut rebuda en entusiasme i càlidament pel Decà de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, Don Luis Miguel Romero Villafranca.

El passat dia 24 d'abril, l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia, representada pel seu president Pedro Fuentes Caballero i pel seu vicepresident Carlos Sendra, ha segut honrada en un cordial i positiu encontre en l'Il·lustre Don Luis Miguel Romero Villafranca, Decà de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana. La RACV, ha brindat un càlit acolliment a la nostra associació.

El encontre, va ser celebrat en un ambient de col·laboració i respecte, es va centrar en la realització d'una taula de treball a on es varen abordar diversos temes relacionats en la cultura valenciana, la seua llengua valenciana i la seua història. Durant la reunió, es varen intercanviar idees, projectes i propostes que reforcen el compromís de les dos institucions en la preservació, promoció i difusió del patrimoni cultural valencià.

Des de l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia, expressem el nostre agraïment per la receptivitat i disposició del Decà Luís Miguel Romero Villafranca, qui va mostrar un interès genuí en enfortir els llaços de col·laboració i en recolzar les iniciatives culturals que promouen l'identitat valenciana en Dénia i la comarca. Est encontre representa un pas important cap a la consolidació d'aliances que permeten seguir al·legant en la valoració i promoció de la nostra llengua valenciana, la nostra història i tradicions, en benefici de tota la comunitat valenciana.

Roc Chabàs Associació

11 de maig i la conquesta de Dénia

Al voltant de l'any 1239, Zayyan, qui s'havia retirat a Dénia després de la derrota de València, es reuní en Jaume I en el castell de Bayren (Gandia) per a discutir la possibilitat d'oferir-li a Menorca com a vassall, proposta que el monarca rebuja. A pesar de les treues acordades en la rendició de València que garantisaven cinc anys de pau, Zayyan comença a perdre respal en el seu propi territori. En 1243, perd el control sobre Múrcia.

A mida que Jaume I alança en les seues conquestes cap al sud, la caiguda de Dénia sembla inevitable. El sege a Xàtiva, que comença a principis de 1244, desvia a les forces cristianes cap a unes altres regions.

A partir d'ara, la narració de la conquesta de Dénia inclou una part de ficció, que l'historiador Chabàs analisa en el seu llibre sobre l'història de la ciutat. Segons el seu relat, les forces de Carròs, en l'intenció de prendre el control de la població, es varen establir en un tossal pròxim. Allí varen montar el campament i varen erigir una fortificació, coneguda com el castell d'Olimbroy, el qual ja no existix en l'actualitat.

Les tropes cristianes estaven sitijs Dénia des d'esta posició, intentant bloquejar qualsevol ajuda que poguera aplegar per mar. A pesar dels seus esforços, la resistència dels musulmans era tan forta que els intents d'atac resultaven inútils, lo que prolongava el sege durant varis mesos. És en este punt a on comença una part llegendària de l'història.

Durant l'època, els cronistes afirmen que Zayyan protegia a un cosí seu, el comportament del qual era considerat luxuriós i que havia ofès a molts ciutadans. Un d'estos agraviats va fer un tracte en Carròs i li explica com podria ajudar-los a entrar en la ciutat. Aprofitant una nit en poca llum llunar, en mig de l'obscuritat, la porta d'Oliva seria oberta des de l'interior per a permetre l'entrada d'un grup d'almogàvers.

En el propòsit de confondre a l'enemic, Carròs va fingir que les tropes s'estaven retirant i que el sege estava sent alçat. L'incrèdilitat de la població i l'agotament després de mesos de sege varen dur a que les portes de la ciutat anaren obertes i els ciutadans ixquen pel costat opost per a on les tropes cristianes s'estaven infiltrant sigilosament en eixe moment. Davant l'alerta del perill, els moros es varen enfrontar als invasors inesperats pero no varen poder evitar que el restant dels contingents cristians entraren.

En Dénia, després de ser saquejada, els últims resistents es refugien en la part més fortificada del castell i finalment es rendixen. Segons Chabàs, este succés va ocórrer l'11 de maig de 1244, deixant a Pedro Ximénez Carròs a càrrec dels territoris conquistats.

